

Deontologiczne podstawy więzi międzyludzkich**Relacja z IV Ogólnopolskiego Konwersatorium z cyklu:
Inspiracje chrześcijańskie w etyce
Styczeń – Ślipko – Tischner**

19 marca 2012 r. odbyło się IV Ogólnopolskie Konwersatorium na temat chrześcijańskich inspiracji w etyce, poświęcone tym razem deontologicznym podstawom więzi międzyludzkich. Obrady miały miejsce w budynku Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych oraz Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego przy ul. Wóycickiego w Warszawie.

Program konferencji obejmował dwie sesje: przedpołudniową i popołudniową. W części pierwszej swoje referaty wygłosili: dr hab. Marek Rembierz (*Powinności w relacjach międzyosobowych. O deontologicznych podstawach więzi międzyludzkich w ujęciu etyki o inspiracji chrześcijańskiej*), prof. Ewa Podrez (*Godność – miłość i sprawiedliwość podstawią więzi międzyludzkich*), dr Piotr Duchliński (*Kontekst odkrycia deontologicznego a relacja Ja – Ty, Ślipko – Styczeń – Tischner*), dr Adam Cebula (*„Wolność w prawdzie” czy „wolność z prawdy”? Tischner i Styczeń o encyklice „Veritatis splendor”*), prof. Wiesław Wójcik (*Aktualność gramatyki prawdy Józefa Tischnera w poszukiwaniu podstaw więzi społecznych*), prof. Grzegorz Grzybek (*Pożądania jako element realizmu w doświadczeniu człowieczeństwa w filozofii Józefa Tischnera*), dr Zbigniew Dymarski (*Wierność drugiemu czy wierność sobie? Pytania o fundamenty etyki Tischnera*), dr Paweł Nierodka (*Józef Tischner – pogranicze filozofii i socjologii*), dr Karolina Dominik (*Doświadczenie wartości etycznych w ujęciu Tischnera*). W części drugiej wystąpili: ks. prof. Andrzej Szostek (*O respekcie dla moralnej mocy prawdy. Niedokończone rozmowy z ks. prof. Tadeuszem Stycznem*), ks. prof. Ryszard Moń (*T. Stycznia rozumienie dziedzictwa współczesnej filozofii*). Odczytany został także tekst ks. prof. Jarosława Mereckiego – *Jak uprawiać filozofię człowieka*.

Konwersatorium zostało otwarte wystąpieniem dyrektora Instytutu Filozofii – ks. prof. Ryszarda Monia oraz kierownika Sekcji Etyki – prof. Ewy Podrez.

W centrum obrad stanęły takie problemy, jak: godność człowieka, jego struktura bytowa, egzystencjalne uwarunkowania, dynamizm, wartości, praca. Swoje analizy prelegenci odnosili do specyfiki całej myśli poszczególnych autorów: ks. Stycznia, o. Ślipko i ks. Tischnera.

M. Rembierz podkreślał, że wymienieni etycy, akcentując rolę powinności, wskazywali różne źródła moralności: pierwszy – swoiste doświadczenie moralne (powinność w kontekście osoby), drugi – integralną i uporządkowaną naturę człowieka (powinność w kontekście struktury ontycznej), trzeci – „żywiół wartości” (powinność w kontekście wartości). Jego zdaniem, we wszystkich tych podejściach daje się dostrzec związek z zasadą miłości bliźniego. O podobieństwach myśli autorów, mimo ich metodologicznej odrębności, mówił także P. Duchliński. Do wspólnych im tendencji zaliczył m.in.: podkreślanie wyjątkowej pozycji człowieka w świecie, jego godności, a także roli wartości, zwłaszcza ich związku z normami i regułami. Mimo że posługiwali się odmiennym „kodem językowym” – tak to wyraził – dochodzili do wspólnych wniosków. Świadczy to, zdaniem Duchlińskiego, o bogactwie myśli chrześcijańskiej. E. Podrez nazwała te trzy style filozofowania trzema uzupełniającymi się drogami: personalistyczną, tomistyczną i chrześcijańskim egzystencjalizmem, w których akcentuje się bądź podmiotowość człowieka (więzi międzypersonalne), bądź jego naturę (godność osobowa), bądź inne wymiary osobowej egzystencji. Zdaniem ks. R. Monia, w filozoficznej praktyce omawianych autorów ujawniają się trzy sposoby traktowania kryterium moralności – metafizycznie, teoriopoznawczo i lingwistycznie.

Trzy odmiennie, choć niewykluczające się podejścia badawcze nasunęły szereg szczegółowych kwestii związanych z podjętym tematem.

E. Podrez skupiła się na zagadnieniu godności osobowej, która – jak podkreślała – jest podstawą więzi międzyludzkich. Każdemu człowiekowi należy się afirmacja jego osoby, wyrażająca się najpełniej w miłości. A. Cebula podjął zagadnienie związku wolności z wartościami. Pokazując różnice interpretacyjne istniejące pomiędzy ks. Stycznem i ks. Tischnerem w temacie wolność – prawda, ukazał dynamikę i stopniowalność wolności oraz związek wolności i prawdy z dobrem. Problem ten, w kontekście doświadczania wartości etycznych, rozwinęła także K. Dominik. Podkreśliła, za ks. Tischnerem, że odkrycie prawdy „zmusza” do wydania sądu, do opowiedzenia się, do związania się w swej wolności z prawdą. Odkrycie prawdy o Drugim, o godności osoby winno zatem skutkować określoną postawą wobec niego i całej społeczności.

Problem podstaw więzi międzyludzkich w kontekście społecznym analizowali pozostali prelegenci. G. Grzybek, wychodząc od faktu pożądania (brak tego, co konieczne; pożądania nienasycone – sprawiające ból; pożądania nasycone – sprawiające przyjemność), podjął problem moralności działań i międzyludzkich relacji. Wskazywał, że dążenie do nasycenia może stać się rodzajem walki o władzę, metodą zarządzania ludźmi. Więzy międzyludzkie winny być natomiast oparte na wartościach. W. Wójcik zagadnienie to rozwinął w kontekście sprawiedliwości i pracy. Przypomniął, że idea solidarności wzywa do poprawy stosunków międzyludzkich, że zagadnienia ekonomiczne są konsekwencją ich przemiany. U podstaw więzi ludzkich leżą wartości, zwłaszcza zaś prawda i sprawiedliwość. W związku z tym trzeba także rozwoju pracy i takiego jej przemodelowania, by nie rodziła społecznego bezsensu, ale zobowiązywała do myślenia, budziła odpowiedzialność, stawała się siedliskiem prawdy i sensu, by otwierała na nadzieję. Stanowiłoby to odejście od kolektywistycznego modelu organizacji społeczności (*homo sovieticus*) – zaznaczył P. Nierodka. Człowiek jest wolny, z istoty swej żyje w relacjach, poszukuje drugiego logosu, rozwija się, dialogując. Jest istotą dramatyczną. Ten dynamiczny aspekt osoby ludzkiej, odsłaniany przez ks. Tischnera, należy, jego zdaniem, dokładnie przeanalizować i uwzględnić w kształtowaniu ludzkich relacji. Problem ten podjął dalej Z. Dymarski, analizując go w kontekście wartości. Człowiek – referował – pierwotnie doświadcza pustki, gotowy jest jednak przyswoić sobie to, co wartościowe. W wartościach, które organizują świat, odkrywa swój udział. Niestety, obok udziału w dobru, odkrywa także swój udział w złu. Rodzi to w nim rozpacz, beznadzieję, melancholię, jednak przepracowując je, „staje się” sobą. „Stają się” także jego relacje z innymi.

„Stają się” ludzkie więzi, „staje się” także ich rozumienie. Ukażała to wyraźnie analiza myśli wskazanych autorów, bogactwo intuicji zawartych w ich pracach. Zauważono, że niezależnie od tego, czy źródeł powinności szuka się w naturze człowieka, w doświadczeniu moralnym, czy w tzw. żywiole wartości, uwaga etyków była skierowana w stronę człowieka, jego godności, rozumności i wolności, niepowtarzalności, dynamizmu, w stronę wartości.

Zorganizowane konwersatorium było niewątpliwie okazją do pogłębienia znajomości tych aspektów myśli wskazanych autorów, które stały się tematem tegorocznego spotkania. Cennym była różnorodność problematyki i podejść – od ujęć ogólnych, metodologicznych, porównawczych, po analizy skupiające się na określonych wątkach twórczości wybranych etyków. Niestety, zabrakło proporcji pomiędzy

prezentacją myśli ks. Stycznia, o. Ślipko i ks. Tischnera. Wskazane studia porównawcze nie zastąpiły braku szerszych analiz prac poszczególnych autorów. Wszehobecne idee ks. Tischnera zdominowały konwersatorium. Szczególnie zmarginalizowana została myśl o. Ślipko. Szkoda, to przecież Uniwersytet, na którym wykładał. Możliwe, że lukę tę wypełniłby referat nieobecnej na spotkaniu Wandy Kamińskiej: *Styczeń, Ślipko, Tischner – deontologiczne podstawy więzi międzyludzkich – różnice i podobieństwa w koncepcjach Mistrzów*. Braków tych nie zastąpiła także dyskusja nad przedstawionymi referatami, która była nader skromna. Znow szkoda, bo to przecież konwersatorium.

Pomijając te niedostatki, uwarunkowane zapewne różnymi czynnikami, należy wyrazić uznanie organizatorom za podjęty trud. Opublikowane artykuły będą cennym źródłem wzbogacającym wiedzę na podjęty temat.

Ks. Michał Adamczyk